

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Kan het nog korter?

Sleeman, A.P.

Publication date

2022

Document Version

Author accepted manuscript

Published in

Taalmysteries

License

Unspecified

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sleeman, A. P. (2022). Kan het nog korter? In A. Peeters, & P. Sleeman (Eds.), *Taalmysteries: Raadselachtige feiten van grote en kleine talen* (pp. 157-161). Uitgeverij Lias.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Kan het nog korter?

Petra Sleeman

Verschenen in Alla Peeters & Petra Sleeman (eds.), 2022, *Taalmysteries*, 157-161.

Amsterdam: Uitgeverij Lias.

Talen hebben de mogelijkheid om woorden heel lang te maken, zoals *Hottentottentententententoonstelling*. Curieus genoeg bestaat er juist ook de tendens om woorden zo kort mogelijk te maken. Zou er een ondergrens zijn aan de lengte van woorden? We beperken ons tot een vergelijking tussen het Nederlands en het Frans.

Wat zou u zeggen als u gevraagd wordt wat het kortste woord is in het Nederlands en het Frans? Het kan zijn dat een uitroep als *O!* bij u opkomt als voorbeeld voor het Nederlands. Deze uitroep wordt in Van Dale genoemd en zou daarom als woord opgevat kunnen worden. Voor het Frans zult u misschien aan het voorzetsel *à* denken, dat ‘in’, ‘op’ of ‘naar’ betekent. Ook dit voorzetsel wordt in woordenboeken van het Frans genoemd en kan dus als woord opgevat worden. Zo’n spontane klank of voorzetsels, die over het algemeen van nature kort zijn, zijn echter niet de beste gevallen om op onze vraag antwoord te geven. Interessanter is het om te bekijken hoe spreker, zoals zelfstandige of bijvoeglijke naamwoorden, reduceren tot kortere vormen.

Volgens taalkundige Ruben van de Vijver wordt de vorm van de afkorting van een woord of een eigenaam beïnvloed door het aantal lettergrepen en door de klemtoon. Afkortingen die uit één lettergreep bestaan eindigen in het Nederlands op een medeklinker. Zo wordt het woord *student* afgekort als *stuid* en *meester* als *mees*. *Tessa* wordt *Tes* en *Astrid* wordt *As*. Het afkorten hoeft zich niet tot het begin van het woord of de naam te beperken. *Henriëtte* kan bijvoorbeeld *Jet* worden genoemd en *Abraham* is af te korten als *Bram*. *Alexander* kan afgekort worden als *Lex*.

Tweelettergrepige afkortingen waarvan de laatste lettergreep onbeklemtoond is en de voorlaatste dus beklemtoond, eindigen op een klinker (anders dan een stomme *e* zoals in *de*): *dOcu* (van *documentaire*) en *Info* (van *informatie*). *Carolien* kan door haar naasten *CAro* genoemd worden. De lange achternaam van zwemster *Ranomi Kromowidjojo* wordt in gesproken taalgebruik wel afgekort als *KrOmo*. Tweelettergrepige afkortingen waarvan de laatste lettergreep beklemtoond is, eindigen op een medeklinker. De naam *Patricia* wordt bijvoorbeeld afgekort als *PatrIEs*.

Hierboven zijn twee soorten tweelettergrepige afkortingen genoemd: eindigend op een klinker of op een medeklinker. Er is echter maar één type éénlettergrepige afkorting genoemd: eindigend op een medeklinker. U zult zich afvragen waarom de éénlettergrepige afkorting eindigend op een klinker niet genoemd is. Volgens onderzoeker Ruben van de Vijver is dit type afkortingen, zoals *O* voor *Olivia*, niet mogelijk. Toch zult u misschien wel personen kennen van wie de naam tot zo’n lettergreep afgekort wordt: *Gé* voor *Gerard* (hoewel een bekend persoon uit de media in de titel van een televisieprogramma ook als *Geer* aangeduid wordt), *Lau* voor *Laura*. Dit kan verklaard worden door de tendens in het Nederlands om achter een klinker aan het eind van een woord in de uitspraak een *j* of een *w* te plakken, *Geej* en *Lauw*, waarmee de namen uit één lettergreep bestaan die op een medeklinker eindigt.

U zult vast andere afkortingen van namen kunnen bedenken die niet aan bovengenoemde regels voldoen. *Alexander* en *Alexandra* kunnen door familie en vrienden *Alex* worden genoemd. De klemtoon valt niet op de laatste lettergreep, maar toch eindigt deze op een medeklinker. Als u meerdere afkortingen van woorden of namen bedenkt, zult u waarschijnlijk zien dat deze over het algemeen volgens de drie eerdergenoemde regels gevormd zijn. Dit betekent dat het ‘kortste woord’ in het Nederlands éénlettergrepig en eindigend op een medeklinker zou zijn. Volgens taalkundige Camiel Hamans is dit type het oudste type afkorting in het Nederlands en is de tweelettergrepige afkorting die eindigt op een klinker recenter en, met name de vorm die op een *-o* eindigt, zeer gebruikelijk.

Het afkorten van namen is een persoonlijke keuze en kan ook afhangen van de naam. Hoewel *Jelmer* door sommige vrienden wel eens *Jel* genoemd kan worden, zullen er ook vrienden zijn die alleen de niet afgekorte versie gebruiken. *Olivier* kan als *Ol(lie)* afgekort worden, maar *Olivia* zal eerder met *OLIEf* aangesproken worden.

En wat gebeurt er in het Frans? Daarin valt de klemtoon altijd op de laatste lettergreep. Dat zou betekenen dat in het Frans klemtoon geen rol speelt in de vorm van de afkorting. Wat de vorm betreft, kunnen we in het Frans echter precies dezelfde één- of tweelettergreepige afkortingen onderscheiden als in het Nederlands.

De taalkundige Mary-Ellen Scullen heeft aangetoond dat in het Frans éénlettergreepige afkortingen op een medeklinker eindigen en dat tweelettergreepige afkortingen op een klinker of een medeklinker kunnen eindigen. Voorbeelden van het eerste type zijn woorden als *prof* voor *professeur* of *fac* voor *faculté*. De naam *Xavier* kan afgekort worden als *Xav* en *Dominique* kan als *Dom* aangesproken worden. Daar een stomme *e* niet uitgesproken wordt, vallen ook de afkortingen *Luce* voor *Lucie* en *Toine* voor *Antoine* onder dit type.

Een tweelettergreepige afkorting die eindigt op een klinker is bijvoorbeeld *sensa* voor *sensationnel*. Je kunt je vrienden voorstellen om naar de *ciné* (voor *cinéma*) te gaan en na afloop een *coca* (voor *coca-cola*) of een *calva* (voor *calvados*) te drinken. *Dominique* kan in plaats van *Dom* ook *Domi* genoemd worden. Veel woorden van dit type eindigen op een *-o*: het woord *adolescent* ‘ tiener ’ kan afgekort worden als *ado*. *Véronique* kan zich wel *Véro* horen noemen.

Ook zogenoemde ‘reduplicaties’ van woorddelen kunnen woorden van twee lettergrepen opleveren. De term *dodo* (reduplicatie van een deel van het werkwoord *dormir* ‘slapen’) is een voorbeeld van het tweede type. Fans van de Franse zanger Julien Clerc noemen hun idool *Juju*. Tot deze tweede categorie kunnen ook de woorden behoren die afgekort zijn en vervolgens uitgebreid zijn met een *-o*. Franse scholieren zeggen niet *dictionnaire* ‘woordenboek’, maar *dico*.

Een voorbeeld van het derde type, tweelettergreepig en eindigend op een medeklinker, is het woord *abrèv*, dat een *afko* (afkorting) is van het Franse woord *abréviation*, dat ‘afkorting’ betekent. Het woord *manifestation* ‘demonstratie’ wordt afgekort als *manif*. *Dominique* kan niet alleen *Dom* of *Domi* genoemd worden, maar, met een reduplicatie, ook *Ninique* (waarbij *k* de laatste klank van het woord is).

Volgens de onderzoekster Elke Ronneberger-Sibold zijn in het Frans tweelettergreepige afkortingen die op een klinker eindigen het meest voorkomende type, waaronder de frequente vormen die op *-o* eindigen. Op de tweede plaats volgen de éénlettergreepige woorden die op een medeklinker eindigen. Net als in het Nederlands is een éénlettergreepige afkorting die op een klinker eindigt (zoals *pro* voor *professionnel* of *psy* voor *psychiatre*) een uitzondering in het Frans. Volgens Mary-Ellen Scullen ‘compenseert’ de dubbele medeklinker aan het begin het ontbreken van de medeklinker aan het eind. Dat betekent dat ook in het Frans het ‘kortst mogelijke woord’ uit minimaal één lettergreep bestaat die op een medeklinker eindigt.

De vraag *Hoe kort kunnen woorden zijn?* lijkt dus beantwoord te zijn, althans voor het Nederlands en het Frans. U kunt nagaan of dit werkelijk het geval is.

Referenties

- Hamans, C. 2012. From prof to provo: some observations on Dutch clippings. In B. Botma, R. Noske (eds.), *Phonological Explorations: Empirical, theoretical and diachronic issues* (Linguistische Arbeiten 548), pp. 25-40. Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- Ronneberger-Sibold, E. 1996. Preferred sound shapes of new roots: On some phonotactic and prosodic properties of shortenings in German and French. In B. Hurch, R.A. Rhodes (eds.), *Natural Phonology: The state of the art*, pp. 261-295. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Scullen, M.-E. 1997. *French Prosodic Morphology: A unified account*. Bloomington: I.U.L.C.
- Vijver, R. van de. 1997. The duress of stress: On Dutch clippings. In J. Coerts, H. de Hoop (eds.), *Linguistics in the Netherlands 1997*, 219-230.